

N:o 76.

Ank. till Riksd. kansli den 30 april 1898, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa delar af värnpligtslagen.

Genom proposition, n:o 59, af den 4 sistlidne februari, hvilken af båda kamrarne blifvit till lagutskottet hänvisad, har Kongl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden för nämnda dag, föreslagit Riksdagen att antaga följande

Lag

om ändrad lydelse af vissa delar af värnpligtslagen.

Härigenom förordnas, att § 25 mom. 1, § 28 mom. 1 och 2 samt § 36 mom. 1 värnpligtslagen skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 25.

1. I flottan inskrifvas:

a) å sjömanshus annorstädes än å Gotland inskrifne värnpligtige,
samt

Bih. till Riksd. Prot. 1898. 7 Saml. 45 Häft. (N:o 76.)

b) de, som hafva anställning vid lots- och fyrinrättningarna med lifräddningsanstalterna.

§ 28.

1. Då rikets försvar det kräfver, må Konungen efter statsrådets hörande till tjenstgöring inkalla beväringens första uppbåd eller de större eller mindre delar deraf, som finnas behöfliga, samt å Gotland jemväl beväringens andra uppbåd i den mån det finnes erforderligt.

2. Derest i anseende till krig eller fara för krig det för rikets försvar finnes nödigt, att annorstädes än å Gotland äfven beväringens andra uppbåd, eller någon del deraf i skilda orter eller vid olika vapen, inkallas, må Konungen derom förordna, sedan Han statsrådet hört och, så vida Riksdagen ej är samlad eller inom trettio dagar sammanträda skall, låtit riksdagskallelse utfärda.

§ 36.

1. Landstormen kan endast under krig och till hemortens försvar uppkallas efter derom af Konungen i statsrådet fattadt beslut. Å Gotland må sådan uppkallelse dock kunna ske jemväl vid fara för krig. Uppbådad landstormsman är underkastad i krigslag gifna bestämmelser.

Föreliggande proposition åsyftar att rubba den likställighet i fråga om värnpligtens fullgörande, som, efter det Gotland allt sedan år 1812 intagit en undantagsställning gent emot det öfriga riket, år 1892 efter åtskilliga derom inför Riksdagen framlagda förslag kom till erkännande. I detta afseende innehåller propositionen förslag dels derom, att de å Gotlands sjömanshus inskrifna värnpligtige ej i likhet med öfriga å sjömanshus inskrifne värnpligtige, skola inskrifvas vid flottan utan tillhöra hären, dels att utsträcka Konungens rätt till inkallande af beväringens första uppbåd till tjenstgöring att i fråga om Gotland afse jemväl andra uppbådet, dels slutligen att tillerkänna Konungen befogenhet att, i motsats mot hvad som gäller för öfriga delar af riket, uppkalla landstormen å Gotland till tjenstgöring vid fara för krig.

Redan ur principiell synpunkt är en sådan undantagslagstiftning egnad att väcka betänkligheter, då det måste anses högeligen önskvärdt,

att medborgerliga skyldigheter äro jemnt fördelade emellan landets samtliga invånare och att alltså ej den ena landsdelen i sådant hänseende betungas mera än den andra. Skall en sådan undantagslagstiftning komma till stånd, bör i alla händelser, enligt utskottets mening, den befolkning, hvars intresse närmast är i fråga, sättas i tillfälle att i lämplig ordning derom sig yttra.

Så har äfven skett i fråga om de förslag, som tillföre varit väckta om särskilda undantagsbestämmelser för Gotland angående värnpligtens fullgörande, i det att Konungens befallningshafvande anbefalts att vid sammanträden med befolkningen inom olika delar af Gotland inhemta dess uttalande.

Beträffande nu ifrågavarande lagförslag har emellertid detta ej egt rum; och finner sig utskottet i denna omständighet ega tillräckligt skäl att till propositionen afstyrka bifall.

Härtill kommer att, efter hvad utskottet funnit anledning antaga, de framlagda förslagens upphöjande till lag skulle hos den gotländska befolkningen väcka allmän misstämning. Utskottet har nemligen under behandlingen af föreliggande fråga fått till sig öfverlemnadt ett större antal sins emellan lika lydande framställningar, försedda med underskrifter af sammanlagdt omkring 4,600 invånare i Gotlands län, deruti uttalats allvarliga betänkligheter mot ett antagande af Kongl. Maj:ts förevarande proposition. Berörda framställningar äro af följande lydelse:

»Såsom för lagutskottet är väl bekant, hafva invånarne i Gotlands län genom en år 1812 till lag upphöjd beväringsskonvention varit intill slutet af år 1892 underkastade en i förhållande till rikets öfrige inbyggare särskild undantagsställning i fråga om beväringsskyldighetens utgörande.

Vid början af år 1885 tilläto sig länets dåvarande riksdagsmän att till Konungen ingifva en underdånig petition, hvaruti de påvisade nämnda beväringsskonventions brister och framhöllo, att Gotlands beväring genom det sätt, hvarpå denna konvention tillämpats, hvarken kommit i åtnjutande af de förmåner, som från det allmännas sida vid konventionens ingående utlofvats, eller samma skydd af lag och rätt som beväringen i rikets öfriga delar, samt anhöllo i underdånighet om Konungens medverkan för Gotlands inordnande under den allmänna beväringsslagens stadganden.

Med föranledande deraf blef ock under år 1885 af krigsstyrelsen utarbetadt ett förslag till den gotländska beväringens inordnande under den år 1885 antagna värnpligtslagens bestämmelser, ehuru med vissa undantag, som utsträckte öfningsdagarnes antal till 54, fördelade på tre

år, bestämde årsklasserna i beväringen till 12, räknade från det nittonde året, och i landstormen till 8 och anbefalde, att de vid Visby sjömanshus inskrifne sjömännen skulle vapenöfvas tillsammans med den öfriga gotländska beväringen i stället för vid flottan.

Detta förslag, hvaröfver Gotlands befolkning genom af de särskilda kommunerna utsedda ombud hördes inför Konungens befallningshafvande, framlades för 1886 års Riksdag, som i hufvudsak godkände detsamma.

Vid 1891 års riksdag framlades af dåvarande riksdagsmannen i Andra Kammaren för Visby stad en af riksdagsmännen för Gotlands norra och södra härad biträdd motion om beredande åt Gotlands inbyggare af full likställighet med fastlandets i fråga om en så allmänt medborgerlig förpligtelse, som värnpligten till sitt väsende är, och förklarade sig lagutskottet, i sitt öfver denna motion den 28 april 1891 afgifna utlåtande, ense med motionären derom, att likställighet emellan de gotländska och rikets öfrige värnpligtige vore ett eftersträfvansvärdt mål, men att utskottet likväl på enskild motionärs framställning då icke kunde bestämdt tillstyrka nämnda motion.

Riksdagen anslöt sig till utskottets mening och anförde i underdånig skrifvelse den 11 maj 1891, med återgifvande af de skäl motionären andragit, att Riksdagen funnit en sådan likställighet vara ett eftersträfvansvärdt mål, och hemställde, att Kongl. Maj:t tacktes taga i öfvervägande, om och i hvad mån invånarne i Gotlands län må kunna i fråga om sättet för värnpligtens fullgörande likställas med rikets öfrige inbyggare, samt för Riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Vid den urtima riksdagen 1892 återkom samme motionär med samma yrkanden, jemväl då understödd af riksdagsmännen för Gotlands norra och södra härad.

Yrkandet tillvann sig då såväl det särskilda utskottets som Riksdagens godkännande och i sin underdåniga skrifvelse den 26 november 1892 anförde Riksdagen, bland annat:

»Hvad motionären sålunda andragit till stöd för sin ifrågavarande hemställan har syns Riksdagen innebära talande skäl för att bifalla densamma. Tidpunkten torde nu vara inne att fullständigt upphäfva den undantagsställning i fråga om värnpligtens fullgörande, hvari Gotlands invånare befunnit sig allt sedan år 1812, då den s. k. beväringsskonventionen antogs, en undantagsställning, hvars införande säkerligen icke någon nu skulle påyrka.

Jemväl Kongl. Maj:t synes hafva funnit hvad Riksdagen sålunda anført, afgörande, ty genom utfärdande af lagen den 2 december 1892

angående ändrad lydelse i vissa delar af värnpligtslagen blef nämnda undantagsställning fullständigt afskaffad.

Genom Kongl. Maj:ts nådiga proposition n:o 59 till innevarande års Riksdag har emellertid fråga å nyo uppstått om återinförande af en sådan undantagsställning för de gotländske värnpligtige, åsyftande,

dels att de vid Visby sjömanshus inskrifne sjömännen icke skola, liksom öfrige vid sjömanshusen i riket inskrifne, tillhöra flottan, utan Gotlands inskrifningsområde,

dels att det andra uppbådet af Gotlands värnpligtige eller de större eller mindre delar deraf, som finnas behöfliga, skola kunna till tjänstgöring uppkallas utan iakttagande deraf, att Konungen dessförinnan låtit efter statsrådets hörande utfärda riksdagskallelse i det fall, att Riksdagen ej är samlad eller inom trettio dagar sammanträder, och

dels att landsstormen i Gotlands län skall kunna till tjänstgöring uppkallas icke allenast under krig och till hemortens försvar efter derom af Konungen i statsrådet fattadt beslut, utan jemväl *vid fara för krig*.

Vid flera föregående tillfällen, då undantagsbestämmelser från den allmänna bevärnings- eller värnpligtslagens stadganden blifvit för Gotlands innebyggare föreslagna, har Kongl. Maj:t ansett nödigt att genom sin befallningshafvande derom höra befolkningen. Någon liknande förman har emellertid icke vid detta tillfälle blifvit Gotlands befolkning beredd, och är detta anledningen till att undertecknade vågat i denna form försöka bringa till lagutskottets kännedom, att Gotlands befolkning med bestörtning och bekymmer emottagit underrättelsen om att Kongl. Maj:t nu funnit lämpligt att på Gotland återinföra en undantagslagstiftning, som så nyligen som år 1892 blifvit af begge statsmagterna utdömd, samt att befolkningens lifliga önskan är att från denna undantagslagstiftning varda förskonad.

Den korta tid, som förflutit från det nämnda kongl. proposition blifvit här på Gotland i tryck tillgänglig och faran för att samma proposition kan varda af lagutskottet behandlad och af Riksdagen afgjord, innan Gotlands befolkning kunnat i någon form gifva uttryck åt sina önskningar i denna för densamma ödesdigra fråga, göra det för oss omöjligt att mera utförligt bemöta de skäl och grunder, som af hr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet och chefen för generalstaben anförts för den ifrågasatta undantagslagstiftningens införande.

Vi måste därför inskränka oss till att deremot, under åberopande af hvad såväl lagutskottet som Riksdagen för icke länge sedan anført

rörande olämpligheten af en sådan undantagslagstiftning i korthet an-
föra följande.

I fråga om olämpligheten af att sjömännen, som i regeln hafva sin sysselsättning långt borta från hemorten, skola vid bötesansvar tvingas att fullgöra sina vapenöfningar och sin värnpligt i öfrigt tillsammans med hemortens öfrige värnpligtige, tillåta vi oss vördsamt åberopa den utredning derom och de skäl deremot, som äro återgifna i lagutskottets betänkande n:o 41 vid 1891 års riksdag.

Genom den nu framlagda kongl. propositionen synes vara afsedt, att Gotlands läns samtliga värnpligtige, såväl första och andra uppbådet som landstormen, skola såväl under krig som *vid fara för krig* bilda ett enda uppbåd, som må kunna af Konungen till tjänstgöring uppkallas under sådana betingelser, som för närvarande äro för uppkallandet af första uppbådet stadgade.

Om en så genomgripande förändring i värnpligtslagen för riket i dess helhet vore ifrågasatt, så skulle vi deremot icke våga göra någon gensaga, men då ett sådant stadgande nu föreslås särskildt för en enda landsdel, Gotlands län, så våga vi deremot nedlägga vår ödmjuka protest.

Är det så, att Gotland, då krig i våra farvatten utbryter, är en af rikets mest hotade punkter, så får Gotland, om rikets neutralitet icke skulle blifva respekterad, förr och i högre grad än de flesta andra landsändar lida af en sådan händelse.

Att låta dessa lidanden inträda äfven *vid fara för krig eller för upprätthållande af de förnade rikenas neutralitet* kan icke vara med billighet och rättvisa förenadt.

Anstalterna för neutralitetens bevarande äro ju en tvingande gemensam angelägenhet för riket i sin helhet, och är väl förnämligast en penningfråga för Riksdagen, som derigenom kan på hela landet fördela kostnaderna. Finnas icke på den punkt, som kan komma att hotas, fullt öfvade trupper och tillräckliga, mera permanenta försvarsanstalter i öfrigt, så lär det föga gagna saken, om ortens mer eller mindre oöfvade beväring och landstorm uppkallas till neutralitetsförsvaret.

Chefen för generalstaben synes emellertid anse, att en neutralitetsmobilisering kan blifva af behofvet påkallad på Gotland, utan att Konungen finner nödigt utfärda riksdagskallelse, som ju är ett af villkoren för att beväringens andra uppbåd, derest Riksdagen icke är samlad eller inom trettio dagar sammanträder, skall kunna till tjänstgöring inkallas.

Skulle denna åsigt blifva af Riksdagen godkänd, så skulle det

kunna inträffa, att Gotlands bästa och hufvudsakliga arbetskrafter komme att ryckas från sina fredliga sysselsättningar för en neutralitetstjenstgöring, som äfven om ändamålet dermed, — att öfrige innebyggare i de förenade rikena finge i lugn och ro hängifva sig åt sina fredliga värf, — skulle ernås, likväl skulle för en stor del af Gotlands innebyggare hafva till följd en ekonomisk ruin, kanske mera viss än om landet vore af fienden intaget.

Vi våga derföre i djupaste ödmjukhet anhålla, att lagutskottet ville behjerta dessa våra bekymmer och vid sitt utlåtandes afgifvande till vår här uttalade mening taga den hänsyn, som lagutskottet kan finna densamma förtjena.»

Af hvad utskottet ofvan anført föränlåtes utskottet hemställa,

att Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke
må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 30 april 1898.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Herrar *Rudebeck* och *G. Andersson* hafva begärt få autecknadt, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.
